

Friedrich-Universität Bützow

**De Ebionæis E Numero Hostium Divinitatis Christi Eximendis Commentatio
Alter. Qua Rector Et Concilium Academiæ Fridericianæ Buetzoviensis Civibus
Piam Festi Paschatis Christiani Celebrationem Commendant**

Buetzovii: Typis Johann. Gotth. Fritzii, [1767?]

<https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1837134197>

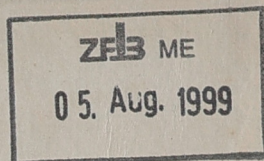
Druck Freier Zugang

Mkl *h*

3468

● entsäuert

Verf. dieser 7 Bützower Festprogramme
ist Christian Albrecht Döderlein.

Müll. h.
3468

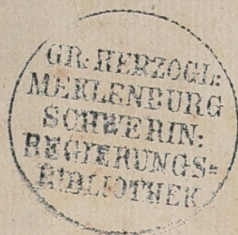
2
DE
EBIONÆIS E NUMERO HOSTIUM DIVI-
NITATIS CHRISTI EXIMENDIS

COMMENTATIO ALTERA.

QUA
RECTOR ET CONCILIUM
ACADEMIÆ FRIDERICIANÆ
BUETZОВIENSIS

CIVIBUS
PIAM FESTI
PASCHATIS
CHRISTIANI

CELEBRATIONEM COMMENDANT.

BUETZOVII

TYPIS JOHANN. GOTTH. FRITZII, SEREN. PRINC. AUL.
ET ACADEM. TYPOGR.

Ostern

1767

DE
LIBRARIIS E NUMERO HOSTIUM DIVI-
NITATE CHRISTI EXIMENDIS
COMMENTATIO ALBERTI

CH
RECTOR ET CONCILIUM
ACADEMIE FRIDERICIANAE
BUTZOVENSIS

CIVIS
RIAM FESTI
P A S C H A T I S
CHRISTIANI

CELEBRATIONEM COMMENDANT

ET ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

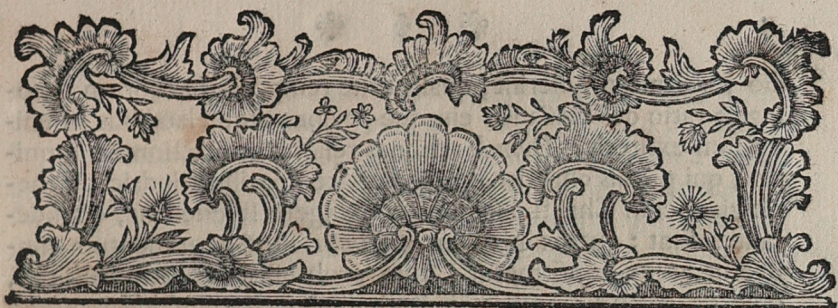
ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

ACADEMIAE INNOVATIONEM

I. N. J.

I.

Superiori commentatione * de *Ebionaeorum* originibus & rebus in universum disputavi, quoad nimirum istud ad ipsorum sententiam de Mesſiæ divinitate dilucidius exponendam pertinere videbatur. Dedi insuper fidem meam, haud levia me indicia ex antiquitatis judaicæ & christianæ monumentis

prolaturum esse, quibus crimen negatæ divinitatis Christi ab ipsis depelli, vanaque recentiorum Antitrinitariorum gloriatio, quod omnium primam christianam ecclesiam, e Judæis per ipsos Apostolos collectam, sui dogmatis auctores habeant, retundi possit. Hanc fidem ut liberare incipiam, in præſenti mihi ſcriptione propositum est.

II. Quo vero argumenta hujus rei ratione quadam atque via proponantur; *primo loco* accurate ſolliciteque mihi videtur attendendum esse, cum *Ebionæi* nostri cunctis fatentibus e medio

a 2

dio

* vid. Program. Natalit. anni superior.

dio Judaismo prodierint, qualis tunc temporis Judæorum theologia ratio de Messia suo ejusque persona atque laudibus in universum extiterit? *Deinde* rationes reliquarum factionum omnium, qui primis christianæ religionis temporibus judaicam theologiam cum Christi disciplina conjungere studuerunt, considerandæ sunt: ut ex his tum *primum* istud argumentum illustretur atque confirmetur, tum probabilis alia ratio ducatur, quid de *Ebionæis* nostris, qui ad istud factionum judaizantium genus referuntur, expectandum conjectandumque sit. *Tertio loco* ipsos *Ebionæos* audiamus, fragmentaque fidei ipsorum, quæ apud *Epiphanium* aliosque priscos auctores exstant, consulamus. *Denique* nonnulli *secundi & tertii* sæculi scriptores magnæ divinitatis Messiae crimine admodum perspicue absolvent. Horum argumentorum in præsentia tantam partem pertractabimus, quantam hujus scriptionis limites permittent, reliquam disputationem ad proximam occasionem, juvante Deo, reservaturi.

III. Igitur *Judei* illius ætatis ex perspicuis Mosis atque Prophetarum testimoniis probe recteque tenuerunt, extitisse aliquam ante mundum conditum divinam personam, a supremo Patre distinctam quodammodo, cum ipso tamen conjunctam arctissime, ejusdemque divinitatis intime participem, *non creatam* reliquarum creaturarum more, sed a Patre inexcogitabili modo prodeuntem, *cui omnia attributa Patris competant*, quæ sit *sapientia prima*, & *verbum Patris*, *naturalis expressaque imago ipsius*, *conditor creatorque universorum*, *angelus Jehovæ*, qui a primis statim temporibus Patriarchis apparuerit, foedusque pepigerit cum Abrahamo, *angelus redemptor*, cui Jacobus Patriarcha confiderit, *ipse Jehovæ*, qui Mose apparuerit in rubo, *Deus Abrahami, Isaaci & Jacobi*, *angelus facierum & ipsa facies* supremi Patris, qui ægyptios percusserit, populum ex ægypto eduxerit, dux atque moderator illius factus: qui legem in monte Sina tulerit, cui se submiserit Israelitarum populus ut Deo & regi

regi suo: *Schechina*, sive iste, cujus gloriosa majestas in tabernaculo temploque residebat, regisque vices obibat in isto populo, *Dominus templi*. Hunc ipsum asseriebant esse, qui a supremo Patre non invitus, prævisio lapsu hominum, sit destinatus, ut suo tempore se sistat in his terris ad restituendum genus humanum, suis doloribus gravissimisque perpeffionibus sublaturus atque expiaturus peccata hominum: qui sit *Semen istud mulieris*, primis confestim parentibus promissum, destructurum opera serpentis, sive tristes fructus peccati, *Schilo* e tribu Juda proditurus, *filius justumque germen* Davidis, *Jehova justitia nostra*, *Fons & auctor vitæ* atque justitiæ, *salutare Dei* in conspectu omnium gentium, *lux vera* totius mundi, qui sit illustraturus veraque Dei cognitione beaturus omnes homines, *rex Israelis* venturus, ut omnes gentes subjiciat suo sceptro, cujus regnum in eo versetur, ut omnes homines ad Deum ejusque veram justitiam & ad æternam vitam adducat.

IV. Non equidem sum nescius, plerosque, qui ex socinianorum arminianorumque scholis prodierunt viros, cæterum haud indoctos, totum istud quod de prisca judæorum circa divinitatem Messie theologia dicitur, tanquam fabulas commentaque traducere, omnemque movere lapidem, summoque studio & conatu id agere, ut nobis persuadeant, de Messia suo priscos Judæos ne somniasse quidem quidquam aliud, quam simplicem istum fore hominem, strenuum bellatorem, e domo Davidis proditurum, qui Romanos reliquasque gentes omnes sub Judæorum jugum imperiumque mittat. Vellent hi quidem omnes, ut totam prisce religionis judaicæ formam ex unis potissimum recentiorum Judæorum placitis discamus, eminetque in illis, præter *Guil. Henr. Vorstium* tum in *disceptat. de verbo Domini*, tum in *bilibra verit.* præcipue recentiori ætate *Artemonius*, sive *Sam. Crellius* in *initio evang. Jo. ex antiq. eccles. restit.* P. II. C. XLI. sed pugnant tam violentis detorsionibus priscorum auctorum, tamque putidis periculosisque conjecturis, quæ nunquam

quam bono cuidam & veritatis amanti homini probari posse videantur. Sic e. gr. anonymus quidam antitrinitarius, apud *Petr. Allixium* in *judico vet. eccl. jud. contra unitarios*, c. 23. p. 285. *Edit. germ.* cum *Targumicis* aliisque antiquitatis judaicæ testimoniis constrictum se sentiret, usque eo impudentiæ progredi haud veretur, ut christianos corruptorum hujus generis librorum judaicorum accuset. Quod cum aperte vanum sit & absurdum; impotentissimi sane animi & desperatæ causæ indicium est. Imposuit tamen hæc eadem quamquam plane absurda ratio non magno *Hug. Grotio* solum, ut cum antiquissimarum traditionum judaicarum auctoritatem aut ignoraret, nec satis attente scrutaretur, aut vilipenderet, & ex unis penderet recentioribus Rabinis, ex horum ingenio gravissima metiatur scripturæ vet. Test. testimonia, antiquissimæque Israelitarum ecclesiæ eundem affingat passim mentis stuporem, qui nostros occupavit judæos; sed & aliis quibusdam eruditis hominibus fraudi fuit, quos cæteroquin inter hostes divinitatis Mesia referre cum injuria conjunctum foret. Verum enim vero æque præclarum hoc quidem atque justum videtur esse, ac si quis antiquissimam primitivamque ecclesiæ christianæ faciem ex *Jesuitarum* institutis & placitis nonnullis metiri velit. Quid? ex insensibiliorum christianæ religionis hostium testimonio atque decretis, qui quo fundamenta ipsius convellant, omnia propemodum licita sibi putant, & ob ipsum illud ferale odium derelictæ & ejuratæ majorum suorum auctoritatis in multis rebus apertissime rei sunt, iis de rebus statuere velle, quæ totam perfidorum judæorum causam pesumant; hocce rationi consentaneum censerique queat? Nec intelligere videntur isti docti homines, quantum damni, fortasse præter suam opinionem, ipsi religioni christianæ, cujus causam sustinere volunt, inferant, dum veterum Judæorum religionem vacuum ab omni recta intelligentia divinorum oraculorum, tanquam merum stuporem carnaliumque tantummodo notiorum sentinam depingere cupiunt. Multo plus hocce argumentum,

tum, si verum esset, foret effecturum, quam ipsi illi, qui eo utuntur, videri cupiunt efficere velle, atque vel hanc unam ob causam in magno vitio cubat. Quidquid enim de propria nativæ christianæ religionis luce, quæ nihil fulgoris aliunde mutuare debeat, magnifice differere soleant; recentiorum tamen nonnullorum *Deistarum* exemplum & concludendi rationes abunde nos docent, quidnam tandem esset secuturum, si quidem prisca Judæorum religio, e cujus gremio christiana prodit, quamque Christus ipse atque Apostoli ubique fundamenti loco assumunt, asseverantque, nihil se dicere, præter id, quod Judæis pridem a Mose & prophetis sit traditum, si hæc inquam religio aut plane nihil horum dogmatum complexa esset, aut nihil saltem eorum intellexisset, quæ christiana religio nobis credenda proponit.

V. Verumtamen ne ipsi quidem juniores Judæi improbis studiis suis prisca majorum suorum decreta ita opprimere aut tenebris obducere potuerunt, ne passim in ipsorum scriptis luculentissima vestigia occurrant, quid antiquissima judaica ecclesia de divina Mesia persona atque majestate sciverit & crediderit: tanta vis est veritatis, ut vel hostes ipsi sæpe testimonium perhibere cogantur. Ex ipsis Judæorum superstitionibus monumentis demonstrandum reciperem, si præsens scriptio hicque locus tam copiosam mihi permetteret disputationem, quomodo quave ratione post exortam christianam ecclesiam apostatici judaismi magistri, cum a Christianis sese domesticis armis ipsisque ecclesiæ judaicæ decretis in angustias redactos viderent, a majorum suorum ratione & doctrina sensim in diesque magis defecerint, sumeremque hac ipsa ex re fortissima argumenta contra nostræ ætatis antitrinitarios, ab ipso statim initio christianam ecclesiam, etiam ipsam illius partem, quæ judaicæ originis erat, propugnasse contra apostatas Judæos veram Servatoris divinitatem divinumque cultum. Etenim his malitiosi & perduelles verpi ita occurrere studuerunt, ut aut antiquam gentis suæ fidem

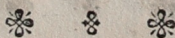
dem sensim obliterare, & apud imperitum vulgus, quod ipsis adhuc adhærebat, in oblivionem adducere conarentur; aut cum hoc quidem se nunquam plane assecuturos esse perspicerent, in id incubuerint, ut Christianorum rationes perverterent, ipsisque polytheismi formam atque crimen impingerent, sicque cœcis suis asseclis persuaderent, longe diversum esse Christianorum dogma ab eo, quod ipsorum majores de divina aliqua persona, quæ in Messia sit apparitura, tenuerint. His ipsis malis artibus recentiores Rabbini imbuti, apostaticæ suæ gentis perfidiam sustinere conantur. Multa nonnunquam ita disputant de *Schechina*, *Metatrone*, *angelo facierum*, *Deo Abrahami*, cæt. ut non possis non divinam aliquam personam intelligere a supremo Patre diversam, sed ex ipso natam, quæ in Messia sit apparitura inque medio ejus habitatura. Multa hujus generis occurrunt apud ipsum *Farchium*, *Kimchium*, *Abarbanelem*, aliosque: qui proinde produnt, probe se scire, dummodo scire velint, quænam fuerit majorum suorum de Messia persona fides. Sed simulac contra Christianos convertunt disputationem; nihil horum se scire simulant, totique in eo sunt, ut stupidæ plebi Christianorum doctrinam de *Messia Deo*, tanquam Idololatriam & polytheismum exosam abominabilemque reddant. Quæ quidem tota ratio eo pejor impudentiorque est, quod paullo doctiores inter ipsos egregie intelligant, injuriam Christianis his criminationibus inferri. *Abarbanel* ipse ad *Jes. c. 35. Menasse ben Israel in epist. dedic. libri de resurrect. mort.* It. *Auctor* libelli *Schebet Jehuda*, p. 8. ingenue fatentur, intelligere sese, quod Christianorum dogma contra unitatem Dei haud pugnet, nec hac in parte ab Abrahami atque Mosis religione deficiat. Conf. *Herm. Witsii Dissert. de Trinit. §. 2. ff. Append. ad Misc. ff. p. 83.*

VI. Stet igitur firmum certumque, nunquam priscae quidem judaicæ ecclesiæ in mentem venisse, ut negaret, existere ante mundum conditum personam aliquam divinam, summæ divinitatis participem, quæ consilio atque voluntate supremi Patris

tris cum homine, e Davidis stirpe suo tempore oriundo, unita & conjuncta suo modo, grandem istam & divinam per prophetas promissam redemptionem hominum sit effectura. Nec e *cabbalisticis* modo scriptoribus, qui passim gentis suæ theologiam depravasse dicuntur potius, quam declarasse, ejusmodi testimonia, quibus ista priscorum Judæorum de Messia suo sententia conficitur, ut quis judaicarum rerum haud satis gnarus suspicari possit, depromuntur: sed præsto sunt monumenta antiquæ fidei judaicæ, ab omni suspicione depravata per platonicas aut gnoticas subtilitates priscæ disciplinæ, merito longissime sejungenda. Nemo hoc quidem loco a me expectare aut postulare jure potest, ut hujus rei argumenta ex ipsis illis priscæ theologiæ judaicæ auctoribus copiose in medium asseram: id enim hujus scriptionis limites & consilium nimium quantum esset excessurum. Sed nec opus est, ut huic rei diutius immorer; cum jam pridem præstantissimi nonnulli e Christianorum numero homines magno studio immensoque prope labore hac in causa ita versati sint, ut quivis veritatis amans, quanquam ipse se vasto legendorum judaicorum scriptorum mari committere haud possit, abunde habeat, unde sitim restringere sufficientemque antiquæ judaicæ fidei notitiam haurire queat. Prætermitto medii ævi nonnullos haud indoctos viros, quorum fides passim dubia videri solet: nec infinitos alios nominabo recentiores, qui majori fide atque cura hunc volverunt lapidem, dum aut *novi fæderis* libros ex Judæorum scriptis illustrarunt, aut contra Judæorum disputarunt perfidiam, aut data opera priscæ ecclesiæ judaicæ monumenta theologica in unum quasi systema collegerunt: horum enim notitia facile aliunde peti potest. Sufficiat in præsentia tres nominatim referre auctores, qui speciminis loco esse studiaque excitare possunt eorum, qui intelligunt, quantum inter sit, paullo accuratiorem antiquissimæ fidei judaicæ notitiam sibi comparare. Collocasse nimirum hac in re inter recentiores præ cæteris videntur præclaram operam, *Petr. Allixius* in
b
judi-

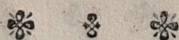
judicio vet. eccl. jud. contra Unit. b. Jo. Henr. Majus in synops. theologiae jud. vet. & nov. b. Christian. Schoettgenius in hor. hebr. & talmud. T. II. Cujus medullam idem vir doctus exhibuit in elegantissimo libro vernaculo: *Jesus der wahre Messias*. Scio, quid his viris, qui hoc labore occupati fuerunt, a nonnullis obverti soleat. Præpeditos nimirum illos, inquit, præconceptis opinionibus nimioque christianam causam fulciendi studio, invenisse sibi sæpe visos esse apud Judæos, quod fortasse nemo a partium studio alienus ibi invenire possit, violentisque interpretationibus obscuris nonnullis vocibus ejusmodi sensum affingere, quem prisce illi Judæi unquam ne somniasse quidem videantur. Sed ut taceam, quæ ipsi illi eruditi viri in sui defensionem proferre solent, in quibus vide, quæ *b. Schoettgenius l. c. in præfat.* ab initio *§phi 20.* modeste monet. Ut & concedam, quæ humani generis imbecillitas est, viros istos, ut ut summa fide ubique totam rem tractare sibi proposuerint, passim tamen amore harum litterarum, quas complexi sunt, abreptos esse, ut nonnulla proferrent, quæ coacta minusque solida videantur. Tantus tamen apud ipsos occurrit testimoniorum judaicorum numerus, quæ plana, ab omni ambiguitate remota, atque ita comparata sunt, ut nullum omnino dubium, quæ fuerit prisce Judæorum de multis præcipuisque theologiae capitibus sententia atque fides, reliquum esse possit.

VII. Sed hoc loco grave istud dubium nobis ob stare videtur, si quidem prisce Judæi veram Messiae divinitatem agnoverunt, eumque verum Israelis Deum fore fassi sunt, quomodo fieri potuerit, ut Servatorem nostrum, hæcce axiomata sibi vindicantem, impietatis, blasphemiae in Deum, aliorumque gravissimorum criminum tanta acerbitate animi condemnaverint? certe vix ullum videtur in evangelica historia occurrere vestigium, unde colligas, Judæos, Deum fore Messiam suum, intellexisse: omnes potius eorum disputationes contra JESUM nostrum ita videntur comparatae esse, ut ipsos nil nisi nudum hominem,

minem, quem tanquam Mesiam & liberatorem expectarent, in animo habuisse, fateri cogamur. Abutuntur hac re non solum aperti divinitatis Mesiae hostes: sed & viri plerique optime erga veram doctrinam animati fere ita rem sibi persuadent, ut istos Judæos, amisso aut ignorato omni veritatis sensu hac in parte, crassissimos tantummodo de Mesia, tanquam simplici homine conceptus fuisse putent. Utut vero auctoritati magnorum virorum me longe doctiorum libenter assurgam, si veritas patitur; hoc tamen loco affirmare ausim, injuriam quodammodo priscais Judæis fieri, nec ipsorum sententiam, cum contra Christum nostrum disputant, a plerisque recentiorum commentatorum satis accurate investigatam atque intellectam esse. Si cum ipsorum sermonibus, quos sancti evangelistæ referunt, ea comparemus dogmata, quæ ipsi antiquissimi Judæi in monumentis suis adhuc superstitis commemorant atque probant; multis in locis plane alius, temporumque istorum rationibus longe convenientior sensus nascitur, quam plerique adhuc ibi invenire sibi visi sunt. Ipsæ illæ disputationes, quibus Judæi contra veram Mesiae divinitatem pugnasse eamque omnino negasse putantur, docent nos quidem, gravissimis istos circa Mesiae personam implicitis fuisse erroribus, totamque hanc doctrinam obscuris, ineptis, & repugnantibus notionibus depravasse: at negasse eosdem, personam aliquam divinam ante mundum conditum apud supremum Deum existitisse, quæ suo tempore sese cum Mesia filio David sit conjunctura, perque hunc mesiana munera divina plane gloria atque majestate executura, tantum abest, ut ex illis disputationibus recte confici possit, ut contrarium potius in nonnullis ipsarum manifeste appareat. Paucis & summatim dicam, quod sentio: & ut ita sentiam, antiquorum judaicorum scriptorum auctoritate adducor. Grande istud *unionis personalis* mysterium, illiusque verum sensum amiserant Judæi, nec ullo modo persvaderi poterant, unam eandemque personam, quæ sit homo e stirpe Davidis nasciturus, esse simul Deum illum sanctum

Cum benedictum, angelum faciei, Schechinam, Deum Abrahami, qui patribus, ut suo tempore ad liberandos Judæos gloriose se sit manifestaturus, promissus sit. Esse verum liberatorem Israelis Deum ipsum, Schechinam, filium Dei, ut a prophetis atque patribus ipsis traditum erat, adhuc satis bene tenebant Judæi, neque postremam istam quidem appellationem tamquam nudum officii nomen Mesſiæ homini tribuebant, sed naturæ nomen esse, illique divinæ personæ, quæ cum Mesſia homine sese sit conjunctura, convenire recte statuebant. At cum simul viderent, hominem illustrem quendam, filium Davidis, sibi esse promissum, cui itidem gloriosa ista liberatio, omniaque Mesſiæ munia sæpissime a prophetis adſcribantur; hoc quidem aliter cogitando se assequi, alterumque cum altero conjungere & conciliare haud posse, arbitrabantur, quam ut alius statuatur ille Deus Israelis, Schechina, filius Dei, alius vero Mesſias homo: illum adſuturum quidem huic, nequaquam tamen, ut una eademque persona fiant; sed gloriosa præſentia tantum & auxilio tali, quali ſuo modo priſci jam heroës nonnunquam gaviſi ſint. Quanquam igitur putarent Schechinam, ſive divinam iſtam perſonam, quæ cum patribus verſata erat, ſumma majeltate apparituram, Mesſiamque hominem illuſtriori adhuc ratione, quam olim Moſen, repleturam gloria, fortitudine, ſapientia, victoriis, omnibuſque iſis rebus, quas de Mesſia promiſſas eſſe videbant, hancque eandem cultu vere divino unacum ſupremo Patre eſſe adorandam: tamen iſte, qui Mesſiam hominem, Davidis filium, cultu divino proſequi, eumque verum naturalemque filium Dei ſancti benedicti, ipſumque Israelis Deum dicere vellet, neceſſario ex iſtorum Judæorum ſententia ſupremæ blaſphemix atque impietatis reus videri debebat. Confuſiſſimæ hujus generis atque vehementer implicatæ notiones perverſæ gentis, quibus veram a prophetis traditam de perſona Mesſiæ doctrinam obſcurare jam antea ſenſim coeperant, multo adhuc magis circa JESU noſtri tempora omnem priſcæ theologiæ veritatem pervertebant, & a recto

aber-

aberrabant tramite; cum Judæi vicinarum gentium, Romanorum imprimis iugo & injuriis oppressi, ad carnalia tantummodo beneficia a Messia suo expectanda, victorias, ultiones, orbisque terrarum imperium obtinendum, totam converterent mentem, obscurata & oblivioni tradita vera redemptionis per Messiam promissæ ratione, qua morte & passionibus suis hominibus reconciliationem redditumque ad Deum paraturus, omnemque orbem saluari cognitione Dei repleturus sit. Carnalis ista spes alius Messia expectandi necessitatem ipsis haud imponebat, nisi qui sit vehemens fortisque belligerator, homo e numero & genere reliquorum hominum, cui ad summum adsit tantummodo Schechina, sive divina filii Dei majestas, quamvis splendidiori fortasse aliqua ejusdem tamen generis conjunctione, cujus alii gentis suæ fortes duces atque imperatores participes fuerant. Hinc ipsorum animi magis magisque in uno Messia homine defigebantur, quem ab ipso filio Dei, tanquam longe alia persona, longissimo separabant intervallo. Remanserant equidem apud multos expressiora sanæ doctrinæ vestigia, sublimioresque notiones; quod non solum exemplo istorum piorum hominum manifestum est, quorum in evangeliiis mentio injicitur, ut *Zachariæ*, *Simeonis*, ipsiusque *Johannis baptistæ*, sed & ipsorum judaicorum librorum ex summa antiquitate superstitum fide constat: at maxima populi pars, ipsique imprimis gentis antistites atque doctores perversa ista ratione plane videntur implicati fuisse, sui commodi dominationisque gratia hisce dulcibus somniis miseram plebem demulcentes, vanaque replentes spe & pertinaciæ rebellionisque spiritu, qui usque ad extrema excidii momenta hujus occæcatæ gentis pectus animabat. Conf. *Josephus de bell. jud.* L. VI. C. V. §. 2. 4.

VIII. Hæc igitur religionis atque theologiæ ratio, ut cum vetustissimis optimisque antiquitatis Judaicæ monumentis apprimè consentit, ita si eandem ad interpretandam evangelistarum narrationem adferas, & ad investigandos Judæorum sensus, quos multis suis contra DOMINUM nostrum disputationibus subicie-

bant; multum fortasse lucis inde reportabis, multoque facilior atque planior, & cum priscis Judæorum opinionibus magis consentiens interpretatio enascetur, quam quæ vulgo ejusmodi locis affingi solet. Perpetuo JESUS omnique data occasione magnifica ista prædicata ad se trahebat, quibus prisci Judæi divinam istam personam in *Messia* homine apparituram exornare solebant, se esse *filium* supremi Patris, *lucem* universi orbis, *vitam*, *auctorem* omnis salutis, prædicans. Hæc cum vilis homo, ut putabant Judæi, de se jactitaret; ferre & concoquere nullo modo poterant; quippe quæ, si vel maxime hicce JESUS *Messias* foret filius David, tamen ipsi convenire nullo modo possent. In ista disputatione Hierosolymis habita, quæ est apud *Joan. V, 17. ff.* probe intelligebant Judæi, *Jesum* hunc naturalem se Dei filium dicere, omniaque sibi tribui velle veræ divinitatis axiomata atque opera. Quod quidem adeo exacerbabat eos, ut ab isto tempore violentissima contra Dominum consilia agitare cœperint. Neque tamen ignorabant Judæi, nec ignorare poterant, quod ipsorum libri antiquissimi testantur, esse quandam personam divinam, cui hæc omnia competant, quæ patribus tanquam verus redemptor & liberator sit promissa, ut suo tempore illustri modo inter Judæos appareat; nisi quis absurdissime & contra omnem rationem persuadere sibi velit, omnia ista clarissima hujus rei testimonia, in priscis Judæorum libris obvia, ipsos deinceps Judæos demum post rejectam & anathematizatam christianam religionem a Christianis assumpsisse. Nec id igitur disputabatur, an divina ista persona cum *Messia* homine sit versatura, illustrique modo illi adfutura: sed quod hicce homo in sua una & humana persona istiusmodi divina axiomata sibi arrogaret, seque istum Dei filium esse prædicaret, id vero execrabile ipsis nulloque modo ferendum videbatur. Quod ne confingi quisquam a me putet; ipsos Judæos consulamus, quamnam allegent rationem, cur Servatoris sermone tantopere fuerint offensi, ut ipsius adeo extremi supplicii reum ipsum putarent. *Ob blasphemiam*, inquit, *lapi-*

lapidibus te obruere vellemus, idque propterea, QUOD CUM HOMO SIS, Deum te prædicas, JOA. X, 33. Simili modo cum Servator JOA. VIII, 51. seqq. se diceret illum esse divinum liberatorem, qui ab ipsa morte homines sit redempturus auctorque veræ & æternæ vitæ futurus, i. e. Deum illum Israelis, Schechina, angelum faciei, patribus promissum, ut suo tempore appareat perque Messiam magna hæce opera perficiat, resurrectionem nimirum mortuorum & immortalitatem, quæ cuncta Messia tempore expectanda esse constans & unanimis priscorum Judæorum fides prædicabat; hoc quidem ipsis, quamquam obscurius dictum videbatur, bilem jam movebat, quasi nimium tribueret sibi Dominus, neque hæce opera vili homini, qualis JESUS ipsis videbatur, tribui possint. Sed cum expressioribus adhuc verbis, quæ omnem dubitationem tollebant, quisnam tandem hicce JESUS videri vellet, ipse asseveraret se omnino istum esse Deum, qui cum Abrahamo sit versatus & ante hunc exstiterit; id quidem ipsos penitus de statu mentis dejiciebat, ut nihil reliquum esse putarent, quam ut hunc non absurdum modo, sed impium & blasphemum hominem e medio tollerent. Postulationem istam Phariseorum, MATTH. XVI, 1. seqq. eodem pertinere, vix dubitem. Quæcunque adhuc patra-
verat Dominus miracula, nondum ipsis sufficere videbantur, ut ipsum Messiam esse inde recte confici posset. Expectabant nimirum, ut Messia tempore *Schechina*, sive divina ista persona, quæ tanquam legatus supremi Patris inter Israelitas ab antiquissimis temporibus sit versata, pollicitaque, se adfore ad liberandos Judæos, ut hæc inquam divina persona adspectabili gloria, quæ in omnium sensus incurrat, sit de coelo descensura, & cum Messia filio David sese conjunctura. Illustrem hanc apparitionem imprimis in monte oliveti prope Hierosolymas esse futuram, antiqua Judæorum traditio ferebat, sicque eadem majestate, & majori adhuc, qua Deus Israelis ad Moysen super montem Sina descenderit, verum Messiam etiam de coelo per gloriosam Sche-
chinæ

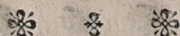

chinæ præsentiam huiusque conjunctionem cum filio David, cunctis hominibus manifestandum atque declarandum esse putabant. Hocce videtur istud *σημεῖον ἐκ τῆς ἐργασίας* esse, quod Pharisei postulabant, sine quo ipsi Jesum hunc ut verum Messiam recipere haud possint. Sed hæc quidem obscuriora aut nimis longe petita fortasse iis videbuntur, qui in antiquis Judæorum rebus & opinionibus haud satis versati sunt. Habemus certiora & magis perspicua. Ista certe disputatio Servatoris cum Phariseis, quæ habetur MATTH. XXII, 41. sqq. mihi quidem, nisi ad hasce Judæorum opiniones attendamus, vix recte intelligi, aut cum theologia, quæ isto tempore inter hanc gentem obtinebat, videtur conciliari posse. *Quis*, inquit, sive qualis tandem persona, *est Messias*? Cum isti responderent, *esse illum Davidis filium*, atque Dominus his quidem contradicere & Phariseorum responsionem carpere videatur; negabatne Servator omnino, Messiam Davidis esse filium? nullo sane modo. Aut ignorabant Pharisei, existere quandam longe excellentiorem sublimioremque personam, filium atque legatum Patris supremi, qui Deus Israelis & propterea Dominus Davidis sit? Id vero rursus nemo affirmare poterit, nisi totam istam theologiam, quam adhuc in antiquissimis Judæorum libris habemus, quanquam ad evertendam confundendamque ipsorum malitiam & pertinaciam tota composita videatur, ab ipsis post Servatoris tempora demum confictam esse, absurdissime sibi persuadere velit. Neque igitur ut Phariseis hoc quidem a Servatore demonstraretur, opus erat. Sed illum Messiam, qui sit filius Davidis, esse simul majus atque sublimius quid, quam nudum simplicemque hominem, atque ipsam divinam istam personam, quæ sit Schechina, filius Dei, & Dominus Davidis, cum homine filio Davidis non exteriori tantum aliqua adfistentia, sed intima & inexcogitabili conjunctione ita esse unitam, ut una eademque Messia persona & homo sive filius Davidis, & Schechina ac Deus, sive dominus Davidis dici possit ac debeat; id vero ex animis Judæorum isto tempore plane erat elapsum, ipsis-

ipsisque incredibile plane & ejusmodi quid esse videbatur, quod nulla cogitatione assequi possent. Hoc vero demonstrat Servator ex ejusmodi argumentis, quæ tum temporis apud ipsos Judæos extra dubitationem posita erant. Messiam esse filium Davidis, modo ipsi confessi erant: Sed & PS. CX. de Messia intelligendum esse, itidem Judæi isto tempore agnoscebant. Hinc Servator ad confundendas pharisæorum exiles jejunasque opiniones, quas de Messia fovebant, quasi non ipse sit Deus, sed adfidentia tantummodo exteriori divina gavifurus, fortissime summoque pondere concludit: *vos affirmatis*, inquit, *Messiam esse filium Davidis*. Hoc quamvis suo modo vere recteque dicatur, falsum tamen absurdumque est, prouti vos istud intellegi vultis, ut Messias nudus simplexque homo sit. Etenim cum vos ipsi Psalmum CX. de Messia dictum esse fateamini, ubi hicce ab ipso Davide Dominus suus nuncupatur; fieri haud potest, ut Messias nudus simplexque Davidis filius sive homo haberi possit, sed sequitur illud, ut una eademque Messia persona multo excelsius atque sublimius quid sit, divina nimirum simul ista persona, quam vos ipsi alias Schechinam, Deum Israelis & Dominum Davidis appellare consueistis. Et apud priscos quidem Judæos istam de Messia loquendi rationem ex PS. CX, ut ipsum dicerent *Dominum meum*, Deum vero appellarent *patrem Domini mei*, vulgari usutritam receptamque fuisse, ex Sirac. LI, 14. satis constat, secundum græcum nimirum textum, ubi ita Siracides: *ἐπεκαλεσαμην κυριον, πατερα κυρις μου*, invocabam Dominum, Patrem Domini mei. Conf. Dan. IX, 17. Præ cæteris vero publica ista professio Servatoris coram pontifice & synedrio, esse se non modo Messiam, sed & *filium Dei sancti benedicti*, maximi hac in causâ momenti est, summamque attentionem meretur. Miror, nonnullis doctis, nec iis ex vulgo eruditorum, sed magno meritorum viris, quibus nec ignorantia rerum judaicarum, nec etiam partium antitrinitariarum studium sine ingenti injuria crimini dari possit, nihilo secius in mentem venire potuisse,

isse, ut tum aliis in locis, tum præcipue in hac Servatoris professione appellationem *filii Dei* pro nudo officii nomine venditarent, quod synonymum modo *Mesſie* sit, nec ulterius quid significet. Certe si priscam Judæorum theologiam animo a præconceptis opinionibus vacuo consulamus; longe aliter pronunciemus atque intelligamus necesse est, probe scivisse Judæos, quod longe sublimior vis in hac insit appellatione, quæ propterea nudo & simplici homini sine blasphemia nullo modo tribui possit, sed isti divinæ personæ unice conveniat, quæ apud supremum Patrem ante conditum mundum exstitit, & destinata erat, ut per *Mesſiam hominem* humanum genus redimeret. Accedit, quod ista interpretatio etiam usui ipsius scripturæ in aliis locis plane repugnet, ineptusque planè sensus gigneretur, si *filium Dei* pro nudo officio nomine atque synonyma quadam *Mesſie* appellatione habere, nec longe majus quid in ea intelligere vellemus. Ad unum in præsentia locum provocabo, *Actor. VIII, 37.* ubi Eunuchus, professionem fidei suæ, quam modo a Philippo didicerat, editurus: *credo*, inquit, *τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸν Ἰησοῦν χριστόν, Jesum Mesſiam esse filium Dei.* Qualis tandem hujus dicti sit proditurus sensus, si quidem *filius Dei* nihil aliud indicet, nisi *officium Mesſie*, vehementer scire cuperem. Aliter sane interpretatio fluere non posset, quam *Jesum, qui sit Mesſias, sustinere officium Mesſie.* Egregie scilicet! Quis ita sanum quendam hominem locutum esse arbitretur? Nimis apertum est, Eunuchum, dum ea repetere & profiteri vult, quæ Philippus ipsi de *Jesu Nazareno* proposuerat, duo sane eaque longe diversa prædicata de ipso pronunciare velle, alterum, quod *Jesus Nazareus* sit *Mesſias*, alterum, quod etiam sit *filius Dei.* Hoc igitur aliud & majus quid sit oportet, ac illud. Omnis disparet difficultas, atque facilis naturalisque sensus verbis Eunuchi redditur, dummodo meminerimus, Philippum eadem docuisse, quæ ipse *Jesus* sæpius Judæis inculcaverat, sese, utpote qui sit *Mesſias*, non esse simplicem nudumque hominem, sed simul in una sua persona adorand-

adorandum istum Abrahami & Israelis Deum, qui alias a Judæis *angelus facierum*, *Schechina*, & *filius Dei* vocari soleret, quemque ipsi Judæi Messia adfuturum esse dicerent, sed corrupto per suas perversas glossas vero hujus doctrinæ sensu. Conf. i *Joa.* IV, 15. Verumtamen quid multis verbis opus est? consulamus modo ipsam sanctorum evangelistarum narrationem, atque eo, quo decet, animi candore attendamus, quid ipsi Servatorem hisce verbis indicare voluisse, quid pontificem atque synedrium intellexisse in iis, significant; tunc sane omnem istam suspicionem, quasi Servator *filius Dei* appellatione nihil aliud sibi vindicaverit, quam *Messie* dignitatem atque officium, cessaturam esse confido. Ac primo quidem loco vel ipse ille pontificis stupeficens horror, quo hanc Servatoris confessionem exceperat, *Matth.* XXVI, 65, nullo modo videtur cum ista interpretatione consistere aut conciliari posse. Flagitaverat pontifex, cum nullum satis magnum crimen contra JESUM conquiri potuisset, ut ipse profiteatur, quamnam sibi tribuat dignitatem? præsertim num se venditet *Messiam*, *filium Dei*? Adleveraverat id quidem Servator optimus simpliciter, adjectisque gravissimis verbis sibi ut homini, sive prouti homo coram ipsis aderat, divinam istam gloriam vindicat, quod sit ille ipse, qui sessurus sit ad dextram *τῆς δυνάμεως*, sive, quæ erat Judæorum loquendi ratio, supremi Dei atque Patris. Quid jam pontifex? discerpit vestes tanquam ad rem plane abominabilem, vocesque istas simpliciter impias & in summam Dei majestatem injurias esse pronunciat. Sit jam appellatio *filius Dei* ejusdem tantummodo potestatis, ac *Messie* nomen; Servator ex pontificis & synedrii sententia falso quidem *Messiam* se dixisset, atque ut pseudo-Messias falsusque propheta fuisset condemnandus. Sed num unquam hæc res apud Judæos pro blasphemia in ipsum Deum habita fuit? num pontifex maximus ad pseudoprophetae condemnationem vestes laceraasset? vix putem, ex tota antiquitate judaica aliquod vestigium conquiri posse, quod id nobis verisimile ac credibile reddat. Sciebant Judæi, esse quandam divinam

personam, quæ sit filius Dei, cui competant divini honores, quamque ipsi nonnunquam *Mesiam* appellabant, quippe quæ per Mesiam hominem promissam redemptionem sit effectura. Sæpius jam Servator Judæos, ut supra docui, ad summam indignationem provocaverat, quod haud obscure ipsis significasset, se esse illam ipsam divinam personam. Ad hanc igitur rem, quæ ipsis plane execrabilis & blasphema videbatur, *Joa. X, 33.* delatibitur nunc quidem pontifex, cum falsi testes nondum ea, quæ ipse optaverat, aut quæ satis horrenda erant, dixissent. Interrogat igitur JESUM, an se venditet pro isto Mesia, sive pro ista persona, quæ sit *filius Dei*, divinaque majestate gaudeat? Id vero est, quod affirmat Servator, additque, sese, utut sit *Mesias homo*, esse tamen simul in hac una sua persona adorandum istum *Mesiam* ad dextram Dei sessurum. Etenim creberrima ista appellatione *filii hominis* Servatorem nihil aliud indicare, quam *Mesiam hominem*, sive Mesiam istum, qui ex Davidis semine oriundus, in his terris versaturus, genusque humanum redeunturus sit, nemini facile dubium esse poterit. Nunc demum vero clare intelligere mihi videtur, quid istud rei sit, quod pontificis atque synedrii animos, ex corruptæ theologiæ suæ rationibus tantopere offendere atque horrore perfundere potuit, ut *Jesum* non jam tanquam pseudopropheta et pseudomesiam tantummodo, sed tanquam blasphemum & impium aggressorem ipsius majestatis divinæ condemnandum censerent? scilicet, quia hicce homo non solum *Mesiam hominem sive filium Davidis* se diceret, quod jam falsum ipsis videbatur, sed adhuc longe majus quid auderet, atque affirmaret, se hominem esse simul illum filium Dei, & in hac sua humana persona divinæ majestatis participem. Hanc enim filio Dei quidem convenire Judæi credebant, qui Mesia homini sit adfuturus, nequaquam vero huic homini ipsi, ita ut cum filio Dei una sit eademque persona.

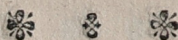
IX. Hæc ita se habere, nec ex ingenio meo fingi, ut eo fortius convincamur, audiamus *S. Lucam, Cap. XXII, 66.* seqq. qui,

qui, quæ *Mattheus* & *Marcus* summam narrant, ea perspicuitate eoque ordine exponit, ut nec de pontificis atque synedrii mente in interrogando ac condemnando, nec de consilio Servatoris in respondendo, ulla dubitatio videatur reliqua esse. Prima interrogatio, v. 67. in universum eo tantum pertinebat, *num Jesus se Messiam esse profiteatur?* Ad hæc cum ita respondisset Servator, ut & malitiam animi in his hominibus redargueret, & simul gravissimam ederet professionem, *se non modo esse illum Messiam hominem, sive filium Davidis, sed & divinæ gloriæ participem*, utpote qui adeo in hac sua humana natura, sive tanquam *Messias filius hominis*, in consortium divinæ majestatis sit venturus; tunc demum Judæi novam adjecerunt interrogationem de filio Dei, v. 70. *num tu igitur es filius Dei?* coll. *Matth.* XXVI, 63. vides novam in animum istorum hominum incidisse cogitationem, nec nisi naturalem narrationis coherentiam turbare & violenter contorquere, aut ineptas rerum repetitiones sine sensu aliquo fingere velis, negare poteris, majus quid spectasse synedrium in hac altera interrogatione, quam in prima, quod Jesum hominem sibi arrogare, ex verbis ipsius suspicabantur. Majus quid igitur & longe excellentius insit oportet in appellatione *filii Dei*, quam in nudo *Messie* nomine. Renovabatur nimirum in ipsorum mente indignatio ista, qua jam aliquoties Judæi Servatoris sermones exceperant, quibus sibi ea vindicaverat, quæ ex ipsorum sententia ne ipsi quidem Messia homini, sed tantummodo angelo isti facerent sive filio Dei & Schechinæ in Messia commoraturæ competere, blasphemiamque propterea ipsum jam antea in privatis colloquiis & mortis reum condemnauerant. Hinc quo fortius ipsum constringerent, expressam atque disertam hujus rei confessionem in publico judicii confesso ex ipsius ore captare student. Quam cum libere & ingenue edidisset *Jesus*; disperebat omnis reliqua apud ipsos dubitatio, undenam satis criminum & accusationum, ad ferendam in hunc ipsos adeo molestum hominem mortis sententiam, conquirere possint. Nunc omnia, quæ

vel-

vellent, se consecutos putabant, cum ipse palam coram publico iudicio execrabilem istam, ut arbitrabantur, blasphemiam, cuius jam aliquoties suspicionem contra sese movisset, repetierit: nec ulterius sibi hæsitandum aut deliberandum esse decernebant, quid huic homini, qualicunque cæterum innocentia ejus esse posset, faciendum sit; quoniam vel sola hæc blasphemia professio satis causæ ipsis suppeditet, ut supremo ipsum supplicio afficere possint. *Quid adhuc aliis testimoniis*, inquit, *opus est*, sive quid ulterius alias accusationes & crimina conquirimus? *ex ipsius ore audivimus*, scilicet, quod *Matthæus & Marcus* adjiciunt, ipsum blasphemias contra ipsum Deum effutire: *nulla ulteriori inquisitione opus est, mortis reus est.*

X. Eundem animum atque sensum deinceps Judæi aperte produnt, cum *Pilato* causas exponunt, quibus adducti supplicium hujus hominis flagitent. Initio quidem ut hominem rebellem ac pseudoprophetam & pseudomesiam ipsum accusant, *Luc. XXIII, 2.* Quam quæstionem cum *Pilatus* aliquamdiu tractasset, eaque ipsum parum moveri viderent Judæi, qui de eo dimittendo potius consilia agitare; adjiciebant novam criminationem, propter quam necessario sine ulla venia *Iesus* per ipsorum legem extremo supplicio afficiendus sit, nec ullo modo dimitti queat, quod nimirum hicce homo usque eo audaciæ & blasphemix progressus sit, *ut ipse se pro filio Dei vendicaret. Joa. XIX, 7.* Ipse hic narrationis ordo fateri nos cogit, longe majus quoddam crimen Judæos, quo *Pilatum* vehementius moverent, proferre voluisse, quam quod ab initio protulerant: & istud, quod adjicit s. evangelista, hanc conclusionem evidentissime confirmat. *Hunc sermonem*, inquit v. 8, *cum audisset Pilatus, majori adhuc timore percellebatur.* Igitur intellexit S. *Joannes*, gravioris momenti rem a Judæis in medium allatam esse, quam antea, quæ *Pilatum* longe vehementius percellere posset: & ipse *Pilatus* sensit, novam hanc accusationem multo plus in se habere, quam priorem istam. Quod Judæorum consilium, per gradus sensum nova
majo-

majoraque allegare momenta, quibus dubium hæsitantemque Pilati animum expugnare tandem possent, ex iis etiam, quæ v. 12. sequuntur, clarissime perspicimus. Sine violenta itaque totius narrationis contorsione alius *commatis* 7. sensus fingi haud potest, quam hicce quidem: *utut etiam priorem istam accusationem, quod hicce homo seditiosus aliquis pseudomesias sit, non urgeamus, quam te parum movere videmus; nullo modo tamen dimitti potest. Etenim adhuc longe majus quid ausus est, propter quod ab ipso per legem, quæ nobis a Deo data est, necessario supplicium sumendum est: progressus est nimirum usque eo blasphemie, ut se omnino pro ista divina persona venditaverit, quam nos filium Dei appellamus.* Igitur nec filii Dei appellatio nudum Mesiae cognomen, aut officii mesiani indicium esse potest, sed divinam istam personam indicet necesse est, quæ ipso Mesia homine longe sublimior sit, atque huic quidem ex corrupta Judæorum theologia sit adfutura ad obeundum mesianum officium, nullo modo tamen cum ipso in unam plane eandemque personam possit coalescere.

XI. Quanquam quæ adhuc disputata sunt, per se satis perspicua esse arbitrer; non exiguum tamen pondus iis accessurum videtur, si ex aliis etiam antiquitatis monumentis probari possit, Judæos, cum Servatorem blasphemie ob vindicatum sibi filii Dei nomen & honorem accusarent, hoc ipsum spectasse, ipsumque hocce agitaſſe consilium, quod ex *evangelistarum* narratione ipsis tribuimus. Unde & istud intelligetur, recte & ex veritate nos formam theologiæ judaicæ de *Mesias*, quæ isto tempore inter illos vigeat, delineasse. Ejusmodi indicia & vestigia, quæ cordato homini abunde satisfacere possint, in *Justini* M. præcipue *dialogo cum Tryphone* invenisse mihi videor. Etenim quamquam *Justinus* linguæ hebraicæ admodum tenuem aut fere nullam notitiam videatur habuisse; ipsarum tamen judaicarum opinionum atque dogmatum, imprimis eorum, quibus religioni christianæ sese opponebant Judæi, eamque carpere & criminari studebant, ipsum

ipsum apprime gnarum atque peritum fuisse, nemo facile negare poterit, qui hunc elegantissimum istius libellum unquam attente perlegerit: sive jam ex consuetudine quadam, quæ ipsi cum Judæis intercefferat, sive ex libris ipsorum, sive alia quacunque ratione hanc sibi comparaverit notitiam. Ea vero ratione exponit *Justinus* Judæorum de *Messia* sententias, ut, quamvis illi jam isto tempore summo studio priscam gentis suæ doctrinam, de divinitate *Messie* imprimis, ex odio christianæ religionis magis magisque obscurare & hominum oculis subducere conarentur, non solum tamen illa prisca dogmatis vestigia, quæ in ipsorum Judæorum antiquis libris adhuc superesse supra docuimus, clarissime confirmet, aperteque doceat, ea sibi haud ignota fuisse; sed & causas, cur nihilo secius *Jesum Nazarenum* ob assertum sibi, tanquam *Messie*, divinum honorem & filii Dei appellationem tanto horrore odioque exceperint, extra omnem dubitationem collocet. Commemorat primo *Justinus*, Judæorum magistros istius temporis divinam *Messie* majestatem penitus abnegare nondum ausos esse. *Quas eis* (Judæorum magistris) inquit, *proferimus scripturas, dissertis verbis Messiam & perpersionibus obnoxium, & adorandum, & Deum esse ostendentes*, αἱ διαρρήδην τον χειρὸν καὶ παῖδην, καὶ προσκυνήτον, καὶ θεὸν ἀποδοκυνουσιν, & supra vobis recitatas; eas in Messiam quidem conceptas esse, necessitate adducti consentiunt: hunc ipsum vero (*Jesum Nazarenum*) *Messiam non esse, dicere audent. Venturum tamen* (Messiam), & passurum & regnaturum, & adorabilem Deum futurum, προσκυνήτον γενεσθαι θεόν, consentiunt. Opp. p. m. 294. Habes eadem plane dogmata istorum Judæorum, quæ a recentioribus christianis doctoribus ex antiquis Judæorum libris investigata & conquisita sunt: unde fides horum virorum in exponenda prisca illius gentis theologia vehementer confirmatur. Sed Judæi id quidem in Servatore nostro nullo modo ferre poterant, quod sibi divinos honores Deique majestatem assereret: atque illi ipsi, quorum animus aliqua suspicione nonnunquam move-

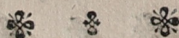

movebatur, an fortasse hicce *Iesus* Messias sit, simulac vel levis-
 simum hujus rei indicium proderet Dominus, adeo vehementer
 offendeantur, ut ipsum plane repellendum & blasphemiae con-
 demnandum censerent. Conf. *Joa.* VIII, 30. 31. 58. 59. X, 24. 31.
 33. Quemadmodum & synedrium, quod supra audivimus, longe
 majus & execrabilius flagitium id quidem putabat esse, quod se
filium Dei diceret, quam quod se Messiam profiteretur. Aliquid
 causæ igitur fuerit necesse est, cur cum alias scirent atque con-
 cederent, esse quandam divinam personam, quæ suo modo Mes-
 sias dici posset, in eo tamen novum aliquod & plane intolerabile
 crimen collocarent, quod *Iesus* præter *Messie* nomen etiam De-
 um se diceret. Quod quale sit, *Iustinus* noster dubitare nos non
 finit. Postquam enim ipse recepisset probandum, *Iesum Nazare-*
num non modo illum filium Davidis esse, qui patribus sit pro-
 missus, sed & filium Dei, atque ad hoc postremum præcipue con-
 ficiendum multa v. T. testimonia adduxisset, quibus Messias pro-
 missus *Deus adorandus* declaretur; deinceps perspicue declarat,
 hoc esse illud, quod Judæi ferre non potuerint, quod ipse vilis
 homo in hac sua humana persona sibi ea tribuat, quæ *Messie Deo*
 tantummodo conveniant: *si cognovissetis* (prophetarum loca),
o Trypho, inquit, p. m. 355. *non conjecissetis in eum maledicta &*
convicia --- nam si dicta prophetarum intellexissetis; non infi-
ciati essetis, ipsum esse Deum, singularis & ingeni inefabilis-
que Dei filium. Vides, Judæos ipsos secundum *Iustinum* M. ma-
 jorum suorum sententiam in *Iesum Nazarenum* prolatam non
 aliter fuisse interpretatos, quam nos eam ex SS. evangelistarum
 narratione interpretandam esse antea docuimus, esse nimirum
 equidem Messiam Deum, seu existere ab æterno aliquam divinam
 personam, quæ sit filius Dei, & suo tempore tanquam Messias re-
 velanda foret: neque tamen *Messiam hominem*, sive filium Da-
 vidis, esse hanc ipsam divinam personam, ut jure dici queat, ipsum
 Deum hominem natum & filium Davidis factum esse. Etenim ne
 quis putet, *Iustinum* Judæis tantummodo errorem aliquem in
 persona Messie commissum exprobrare, quod *Iesum Nazarenum*

d

tan-

tantummodo in universum ut verum Mesiam recipere noluerint; istud obstat, ut modo monuimus, quod Justinus non eam solum quaestionem tractandam sibi sumserat, an Jesus sit verus Messias in universum, sed quod sit verus Deus Deique filius in una sua persona. Ad quod probandum cum prophetarum allegasset testimonia; continuo ista adjicit verba, quæ retulimus. Errarunt igitur Judæi non de præexistentia & divina majestate Messiae, sed de unione personali, filiumque Dei & hominem Messiam separabant invicem tanquam duas diversas personas, quarum altera alteri exteriori tantum adstantia ad futura gloriamque impertitura sit. Hæc quo omnem, quæ desiderari potest, evidentiam nanciscantur, ipsum audiamus *Tryphonem* par est. Equidem hicce homo videri possit, interioris & arcanioris theologiae gentis suæ non admodum peritus fuisse. Cum enim *Justinus* ipsi ex Abrahami aliorumque patriarcharum historia ostendisset, esse aliquam divinam personam, a summo Patre distinctam, qui *Angelus Jehovæ* atque ipse *Jehova* sæpius dicatur; mirandus quasi addit *Trypho* p. 277. ὁ θεὸς ὁ δευτερεὶς ταῦτα ἐρευνῶντες, ἢ ζητῶντες, ἢ ἀποδεικνύοντες ἀπηκόοιμεν, *neminem unquam ista investigantem, aut disputantem, aut demonstrantem audivimus.* Quamquam nemo, qui priscos Judæorum libros vel primis labiis degustaverit, ignorare possit, in scholis ipsorum esotericis sive midraschicis ejusmodi interpretationes eaque dogmata admodum solemnia & trita fuisse: quod & ipsum *Justinum* haud ignorasse & *Tryphoni* opposuisse, supra ostensum est. Suspiciari igitur quis possit, *Tryphonem* ejus generis Judæum fuisse, qui græcis litteris & græcæ philosophiæ, cujus aliquam notitiam passim prodit, nonnullam operam impenderit; sed quod ad religionem ejusque accuratiorem investigationem attinet, supra vulgus Judæorum haud sapuerit. Hæc si ita se habent, istorum opinio admodum improbabilis foret, qui doctorem illum mischnicum, *Tarponis* nomine apud Judæos haud incelebrem, pro hoc ipso *Tryphone* nostro venditant. Cui sententiæ & istud videtur ob stare, quod ipse *Trypho* p. 256. se in vulgi ordine collocet, cui a

Rab-

Rabbinis interdictum sit, cum Christianis de religione disputare. Sed sciendum est, callidum impostorem hunc *Tryphonem* jure videri posse, qui primum simulaverit tantummodo ejusmodi ignorantiam, & studuerit, arcaniora theologiæ priscæ judaicæ dogmata vafre abscondere, quibus utebantur Christiani ad impugnandum apostaticum Judaismum. Quod quidem ex eo perspicuum est, quia tandem de hoc quidem doctrinæ capite, sive de divina Mesfiæ præexistentia victas manus dat, neque istud sibi aut genti suæ ignotum esse, ingenue fatetur: quod *genus nostrum omne*, inquit p. 316. *Christum expectet & recipiat, scito; quodque scripturæ, quas commemorasti, omnes* (de divina Mesfiæ natura) in ipsum conceptæ sint, confitemur. Verumtamen sive jam imperitus homo fuerit *Trypho*, sive callidus dissimulator; ex ipsius tamen sermonibus clare satis atque evidenter intelligimus, quid istud rei potissimum fuerit, quod priscos Judæos in Christianorum dogmate de *Mesfia* Deo præcipue offenderit. Atque initio quidem improbum istum maximæ gravissimæque de *Mesfia* doctrinæ contemptum prodit, qui Judæorum animos post frustratam ipsorum carnalem spem sensim occupavit, quasi res exigui momenti sit, inquirere, an Mesias jam venerit, aut ubi sit? multoque præstabilius censeretur debeat, philosophiæ, quam his minutis quæstionibus incumbere: *Mesiam enim*, inquit, *si quidem natus sit, & alicubi existat, ignotum esse, ac ne ipsum quidem sese scire, aut potestate aliqua præditum esse, donec adveniens Elias illum unxerit, manifestumque omnibus reddiderit* p. 226. Vides prima impietatis judaicæ semina, qua exorienti christianismo occurre, gravissimaque illius argumenta eludere conati sunt. Deinde a *Iustino* pressus & scripturæ argumentis constrictus *Trypho* aperi-
tius & magis perspicue animi sensus aperit, quid illud sit, quod ipsi in Christianorum dogmate intolerabile videatur, quod nimirum hominem aliquem, qui sit Mesias, *Deum* Deique filium appellent, divinoque cultu prosequantur. *Per multa blasphema*, inquit, p. 256. *impiaque loqueris, crucifixum hunc nobis persuaderi petens, cum Mose & Aarone fuisse, & cum eis in columna ignis collo-*

collocutum: ac deinceps hominem factum & in cruce suspensum esse, & in cælum adscendisse --- adeoque adorandum esse. it. p. 267: quod ais, ante secula Deum fuisse hunc Christum, ac deinde nasci etiam hominem factum, sustinuisse, & quidem non hominem ex homine (i. e. non naturali, sed miraculosa nativitate), non modo admirabile & præter fidem mihi videtur esse, verum etiam stultum. Cave, ex his verbis sequi putes, ut Trypho aut reliqui prisci Judæi divinam Mesſiæ naturam in universum negaverint. Monebat Justinus hominem, quod si vel maxime ex scripturis demonstrari nequiret, Mesſiam Deum fore; nihilo secius tamen Judæos obstrictos manere, ut Jesum Nazarenum verum Mesſiam esse agnoscerent, utpote in quem omnes mesſiani characteres ab ipsis Judæis agniti ex asse quadrent. Deinde vero gravissimis scripturæ testimoniis hominem urget, ex quibus manifestum sit, Mesſiam omnino Deum esse. Quid jam Trypho? Eo quidem angustia redactum se sentiebat, ut simulatam fortasse adhuc ignorantiam sensim deponeret, atque fateretur, esse divinam ante sæcula existentem personam, in Mesſia apparituram. Religione tot scripturarum territum atque persuasum se, inquit p. 298. uno adhuc dubio turbari, effato nimirum Jesaie, quod Deus supremus gloriam suam nemini alteri sit daturus. Hoc ipsum postquam refutasset Justinus, interrogassetque: intellexistisne o viri? & Trypho respondere coactus fuisset, intelleximus hoc quoque; num propterea totum christianorum dogma de Mesſia Deo recipit? nullo modo. Pergit, carpere Christianos, & longe alio sensu, quæ de divina Mesſiæ natura dicta sunt, a se intelligi dicit, quam quo a Christianis caperentur, quorum ratio & opinio nihilo secius sit stulta & absurda. Audi ipsum hominem p. 291. Primo nativitatem Mesſiæ, nimirum supernaturalem ex virgine, inficiari perseverat. Deinde hanc christianorum doctrinam impio ausu cum græcorum fabulis comparare studet. Denique addit: vos, Christiani, eadem cum illis, græcis, dicentes, erubescere, & potius hominem ex hominibus editum esse Jesum, & cum ex scripturis ostenditis, ipsum esse Christum, propterea quod legitime

& perfecte vixerit, dignum esse habitum, qui Christus eligeretur,
 dicere debetis, nec ita prodigiose loqui. Habes totum impietatis
 judaicæ mysterium, omnemque causam, quare Judæi christianam
 religionem tanquam blasphemix plenam traducebant. Docebant
 Christiani, divinam istam naturam, *Angelum Jehovah, Messiam De-*
um, quem existere tanquam peculiarem apud supremum Patrem
 personam, ut audivimus, antea fassus erat *Trypho*, cum Messia homi-
 ne a primo statim conceptionis momento ita arcte esse unitam, ut
 ipse Deus homo factus & natus dici, Jesusque Nazarenus verus
 Deus haberi possit ac debeat, totamque istam Messix hominis
 conceptionem & nativitatem non naturali more reliquorum ho-
 minum, sed supernaturali operatione Spiritus sancti accidisse.
 Utrumque Judæis absurdum, priusque istud plane blasphemum
 videbatur. Messiam hominem putabant fore aliquem, qui ordi-
 naria via ex Davidis stirpe sit oriundus, neque præ reliquis homi-
 nibus aliquid præcipui habeat, nisi quod propter integritatem
 vitæ, cum ipse antea nihil horum omnium sciret, a Deo deligen-
 dus sit, in quem adventante Elia ipsumque inungente, uti paullo
 ante monuerat *Trypho*, *Schechina, sive cælestis & divinus Messi-*
as, qualem aliquem a Judæis agnosci *Tryphonem* itidem fatentem
 audivimus, illustri & glorioso modo sit descensurus, in ipso habi-
 taturus, ac per ipsum Messix splendida & magnifica ista redimen-
 dorum Judæorum opera perfecturus: ita tamen, ut Messias ho-
 mo ipse semper unus e numero reliquorum hominum maneat,
 nec unquam *Deus adorandus* dici possit. Hæc est ista Messix in-
 auguratio & declaratio, quam Judæi, intercedente Eliæ unctione,
 expectabant. Nec obscurum jam esse poterit, quo animo Judæi
 & signum de coelo olim flagitaverint, & Jesum ob vindicatum
 sibi divinum honorem blasphemix condemnaverint. Ne Messiam
 quidem hominem ipsum agnoscere, aut ab eo divina ista opera
 expectare poterant, quæ Messiam sperabant editurum esse. Ac-
 cedebant enim carnales istæ cogitationes, ad quas eunctas pro-
 phetarum de Messia promissiones detorserant, fore istum præcla-
 rum bellatorem, qui adspectabili & illustriori adhuc, quam Moyses,

Schechinæ præsidio adjutus, cædibus & victoriis hostes, Romanos præcipue, sit ulturus totiusque orbis terrarum imperium carnale Judæis redditurus. Nihil videbant in hoc vili homine, quod ipsis splendidam istam spem ingenerare posset: timebant potius, si pergeret plebs huic ab omni præsidio & apparatu destituito Jesu adhærere, ne Romani inde occasionem capiant, in deteriorem ipsos servitutem redigendi *Joa. XI, 48. Conf. Jesh. LIII, 2.* Multo minus ferre poterant, hunc vilem hominem se pro ipso illo *cælesti Christo & Filio Dei* venditare, quem illustri modo adfuturum quidem *Messia homini* statuebant, nullo modo vero unam eandemque personam cum eo constiturum.

XII. Paulo longius hæc de priscorum Judæorum rationibus circa dogma de Messia persona, disputatio me abripuit. Neque tamen inutilem eam aut injucundam iis fore arbitror, qui sciunt, quantum ad veram nativamque primitivi Christianismi indolem intelligendam interfit, ut noveris rationes atque opiniones istorum hominum, cum quibus Christus atque Apostoli proxime conversati sunt, contra quos ubique disputant, quorumque religionem & theologiam nunc adoptant confirmantque, nunc emendant, corruptelasque remove student. Sed redeamus nunc quidem ad *Ebionæos* nostros. Judæos ipsos fuisse inter omnes constat. Sed & ex pertinacissimo patriorumque opinionum & institutorum tenacissimo Judæorum genere ipsos prodiisse, ex iis perspicuum est, quæ *commentatione prima* de origine & rebus gestis ipsorum disputavimus. Quis persuaderi sibi tandem patiatur, hosce homines, qui totum orbem ad Judæorum religionem adigendum esse arbitrabantur, qui solis Judæis Messiam esse promissum decernebant, qui non jam ipsius Moysis leges, sed & quidquid majores addendo constituerant, religiose tanquam divinum mandatum observandum, & ad salutem obtinendam necessarium reputandum censebant, atque propterea vel ipsum Apostolum *Paulum* acerrimo odio prosequerantur, quod gentibus sine religione judaica, ut putabant, salutem polliceretur; hosce homines, inquam, in eo, quod caput totius religionis judaicæ erat,

erat, in Messia scilicet expectatione & in opinionibus de illius persona & officio, ita a majorum decretis descivisse, ut totam majorum theologiam everterent omniaque contraria statuerent? certe si rectam rationem sequi velimus; ex judæorum theologia *Ebionæorum* rationes æstimemus necesse est. Idque hoc magis, quod quæ priscei scriptores christiani *Ebionæis* nostris dogmata adscribunt, vel in ipsis vocibus cum ista, quam attulimus, theologia judaica forma ex asse convenient, atque ex ea facillimos habeant explicatus: quod quidem infra, cum ad argumentum nostrum *tertium* pervenerimus, planum faciemus. Summo jure igitur *Artemonii* argumentum contra ipsum sociosque ejus invertere possumus ac debemus. Vehementer falsus est hicce homo, aut fallere alios conatus, quando *init. evang. Joa. ex antiq. eccl. restit.* P. II. C. 41, aut ex ignorantia rerum judaicarum, aut ex improbo partium studio vehementissime disputat, prisceam ecclesiam judaicam nec de divinitate Messia, nec de natiuitate ipsius supernaturali ex virgine, quidquam unquam rescivisse. Ex quo deinceps conficere vult, nec *Ebionæos*, qui primitiva Christi ecclesia sint ex Judæis collecta, ejusmodi quid statuere potuisse. At enim vero falsitas atque fallacia hujus disputationis ex iis manifesta satis est, quæ adhuc dicta sunt. Quin & quanquam, quod ad summam rei attinet, judaicas sententias retinuerint *Ebionæi*, aliquam tamen ipsos correctionem ex Christi & Apostolorum disciplina illis attulisse, & ad veritatem accessisse propius, quam reliquos Judæos, demonstrabimus. Non igitur negarunt *Ebionæi* æternam *Messie Dei* præexistentiam, nec putabant, simplicem hominem Messia munera executum esse, aut potuisse exequi; sed adjungebant *Messie homini* divinam istam personam, quam & nos statuimus humanam naturam induisse, Messiamque factum esse. Ergo nihil præsidii in Socini causam ab *Ebionæis* nostris redundat, nec ullos fovit antitrinitarios sinu suo primitiva Christi ecclesia: utut cæteroquin hos homines de *unione personali* graves atque capitales errores ex corrupta gentis suæ theologia secum attulisse, haud inficiemur.

Quod

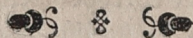

Quod reliquum est, CIVES, cum præsentis scriptio-
 nis mensura ad finem decurrat, mementote, eum, qui a peccato & inter-
 tu vos pretioso sanguine suo vindicavit, esse ipsum Deum vestrum,
 Dominum universæ creaturæ, qui habet potestatem vitæ & mor-
 tis, totumque orbem divina majestate judicaturus est secundum
 cujusque merita. Hujus divinæ gloriæ, qua ipsum omnis creatura
 colat & excipiat necesse est, ipse hic illustis triumphus, quem re-
 surgens ex mortuis de morte & peccato reportavit, cujusque me-
 moriam his festis diebus recolimus, vel præcipuum argumentum
 est, ROM. I, 4. Intelligatis igitur oportet, quam tristis infelixque
 exitus illum maneat, qui hunc Dominum, cujus gratia tam large
 nobis offertur, respuit, *Hebr.* X, 29. ff. nec illum modo putetis
 contemti & proculcati Servatoris reum esse, qui verbis ipsum di-
 vinamque ejus majestatem abnegat: sed & eos inter hostes suos
 a se referri, qui quamvis ore ipsum Dominum & Deum suum pro-
 fiteantur, verum tamen animi vitæque obsequium præstare no-
 lunt, vana hujus vitæ gaudia pluris æstimantes, quam gratiam
 Christi, LUC. VI, 46. Exploremus igitur nosmet ipsos vitamque
 nostram, sique ipsa nos conscientia redarguit, alienum animum
 nostrum a Christo impuris adhuc vanisque cupiditatibus improbe
 servivisse; vera poenitentia ducti, ad pedes Servatoris optimi pro-
 volvamur, serio ejus imploremus gratiam, omniaque pro nihilo
 reputare discamus, quo, uti fructum mortis ejus, ita & virtu-
 tem resurrectionis ad veram libertatem a peccato, morte, &
 exitio, experiamur. PHIL. III, 8. ff.

P. P.

BUETZOVII, IN ACADEMIA FRIDERICIANA,
 SUB SIGILLO ACADEMICO,
 FESTO PASCHATIS, D. XIX. APRIL. MDCCLXVII.

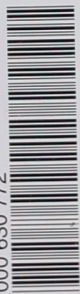

33

LBMV Schwerin

000 630 772

Landesbibliothek
Mecklenburg-Vorpommern
Günther Uecker

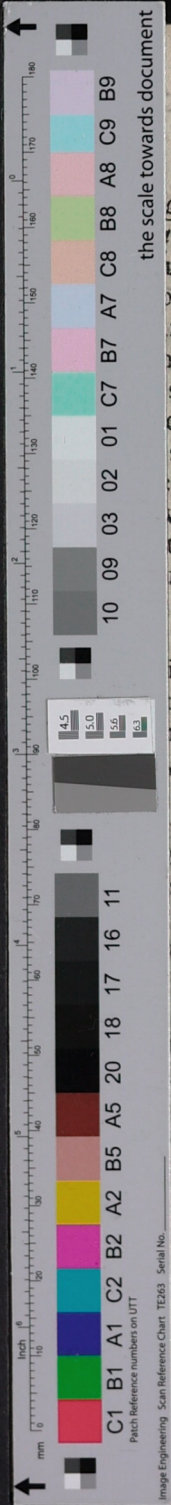
[https://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn1837134197/phys_0035](https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1837134197/phys_0035)

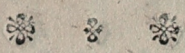

the scale towards document

gnum esse habitum, qui Christus eligeretur,
prodigiose loqui. Habes totum impietatis
innemque causam, quare Judæi christianam
blasphemix plenam traducebant. Docebant
naturam, *Angelum Jehovah, Messiam De-*
quam peculiarem apud supremum Patrem
s, antea factus erat *Trypho*, cum Messia homi-
ceptionis momento ita arcte esse unitam, ut
s & natus dici, Jesusque Nazarenus verus
debeat, totamque istam Messix hominis
vitatem non naturali more reliquorum ho-
turali operatione Spiritus sancti accidisse.
ardum, priusque istud plane blasphemum
ominem putabant fore aliquem, qui ordi-
rpe sit oriundus, neque præ reliquis homi-
i habeat, nisi quod propter integritatem
nihil horum omnium sciret, a Deo deligen-
tante Elia ipsumque inungente, uti paullo
, *Schechina, sive celestis & divinus Messi-*
udæis agnosci *Tryphonem* itidem fatentem
lorioso modo sit descensurus, in ipso habi-
Messix splendida & magnifica ista redimen-
ra perfecturus: ita tamen, ut Messias ho-
e numero reliquorum hominum maneat,
randus dici possit. Hæc est ista Messix in-
, quam Judæi, intercedente Eliæ unctione,
urum jam esse poterit, quo animo Judæi
im flagitaverint, & Jesum ob vindicatum
blasphemix condemnaverint. Ne Messiam
im agnoscere, aut ab eo divina ista opera
æ Messiam sperabant editurum esse. Ac-
es istæ cogitationes, ad quas eunctas pro-
omissiones detorserant, fore istum præcla-
spectabili & illustriori adhuc, quam Moyses,

d 3

Sche-